Coleopterologiska bidrag. 41—42.

Av

ANTON JANSSON.

41. Massuppträdande av Lathridius constrictus Gyll.

Under min så gott som livslånga verksamhet som entomolog har det då och då inträffat att naturintresserade som inte egentligen äro entomologer kommit till mig med insekter som de funnit och tyckt märkliga, varför de önskat få besked om till vilken art de höra. I allmänhet är det mera paranta och i övrigt inte sällsynta eller ur utbredningssynpunkt märkliga saker, och nästan aldrig är det exemplar av arter som jag saknar i min samling, åtminstone vad gäller inom de ordningar av vilka jag har ordnad samling. Att man t. ex. skulle komma till mig med en art svensk skalbagge som jag själv aldrig tagit levande, har jag inte tänkt mig kunna inträffa. Men så hände det, sommaren 1951, och det gällde inte ett ex. utan en mängd av en skalbagge som tillvaratagits i min egen hemstad, Örebro, i vars omgivningar jag exkurrerat sedan mycket tidiga år.

En medlem av Örebro biologiska förening, fotografen och amatörornitologen Knut Borg, Örebro, berättade nämligen att i hans bostad i ett av de nybyggda, höga s. k. stjärnhusen i stadens västra del uppträdde massvis en liten skalbagge. Den kom mest till synes på kvällarna, sedan det elektriska ljuset tänts i rummen, och den flög då i mängd mot ljuset alldeles som malarna. Hr Borg fick av mig ett preparatrör med sågspån och ättiketer i och ombads stoppa ned i detta ett antal av skalbaggen i fråga. Han gjorde så, och skalbaggen visade sig vara *Lathridius (Coninomus) constrictus* Gyll., en art av vilken jag saknade svenskt ex. och som för övrigt hos oss endast anträffats sporadiskt, såsom i den nordiska skalbaggkatalogen av 1939 angives, i Småland, Västergötland, Uppland och Gästrikland, vartill kommer sedan publicerat fynd i Dalarne och nu Närke.

Ungefär samtidigt meddelade mig en annan medlem av Örebro biologiska förening, verkmästare Ingvar Svensson, att en liten skalbagge i största mängd uppträdde i nybyggda hus, i vilka man ännu inte flyttat

in, i östra delen av staden. Ex. företeddes, och det visade sig att även dessa voro *Lathridius constrictus*. Och så meddelades det att en av insektbekämpningsfirmorna i staden haft besvär med denna skalbagge på grund av dess massvisa förekomst i just nybyggda hus.

På samma gång det synes antagligt att *Lathridius constrictus* är en relativ nykomling till orten, och sannolikt till landskapet i sin helhet, så visar den sig på en gång, i största mängd, och alltid i nybyggda hus. Det förefaller därför troligt att den inkommit med något av det material som användes vid byggandet av husen.

De flesta lathridiiders förekomst i naturen eller i kulturpåverkad miljö tyder på att de äro bundna vid svampar, och speciellt mögelsvampar. Vad särskilt *L. constrictus* beträffar skriver Reitter i Fauna Germanica att den förekommer »unter schimmelnden Heu- u. Stroabfällen», medan V. Hansen i Biller XIV Clavicornia. 2. Del s. 15 uppger att den förekommer »I nåleskove på eller under afhuggede granris og i barkrevner», vilket senare överensstämmer med vad artens auctor själv, Gyllenhal, uppger i Insecta Svecica Tom I Pars IV s. 138 beträffande *L. carinatus* Gyll. (som ju anses synonym med *L. constrictus* Gyll.): »Habitat sub cortice arborum emortuarum» och beträffande *L. constrictus:* »Habitat sub cortice emortuarum, praesertim alni.»

Uppgifterna hos Gyllenhal och V. Hansen utesluta ju inte möjligheten att skalbaggen inkommit till byggnaderna i fråga med något material som innan väggarna och andra delar av byggnaderna torkat angripits av mögel, och tanken föll då på det mjöl som användes för beredande av klister vid tapetseringen. Just att skalbaggarna så talrikt uppträdde i själva rummen talade för detta antagande, men uteslutet var visserligen inte att härden där de kläcktes befann sig utomhus, under upplag av fuktigt virke t. ex.

Emellertid företog hr Svensson, som är intresserad entomolog och har fjärilar till specialitet, ett experiment, genom vilket under alla omständigheter ådagalades att larven till *Lathridius constrictus* lever av mögelsvampar. Han fuktade läskpapper och beströk det med en mjöldeg som motsvarade det klister vilket användes vid tapetseringen, och släppte så ned ett antal av skalbaggen i fråga i det glaskärl i vilket läskpapperet befann sig. Skalbaggarna kröpo omkring på läskpapperet, och kopulation kunde iakttagas. Ägg upptäcktes inte, men inom någon tid syntes små larver krypa omkring på läskpapperet, på vilket uppväxt små mögellika svampar av, tycktes det oss, åtminstone tre olika sorter, bland dem *Penicillium* med sporkroppar i toppen. Med lupp kunde tydligt ses att larverna åto av svamparna men endast av en art som såg ut ungefär som en islandslav i miniatyr. Då larverna kröpo, svängde de framkroppen åt sidorna, men så snart de stötte på en grupp av den nämnda svampen, stannade de och började äta av densamma, tills den var helt förtärd, och det gick mycket fort för dem att avverka svamphoparna.

Trots att ny vätska tillfördes läskpapperet, visade sig att svampkulturerna avstannade att växa. Emellertid hunno en del larver förpuppa sig, och 5 skalbaggar sammanlagt kläcktes i kulturen. Inplanteringen i denna av *L. constrictus* skedde 9/11, den första larven visade sig redan 24/11 och den första kl. skalbaggen 1/12, varefter ytterligare 4 skalbaggar kläcktes.

Ett antal larver och puppor samt kläckta skalbaggar tillvaratogos och förvaras nu i alkohol. För tillfället kan endast sägas, att larven och puppan mycket likna teckningen av larv och puppa av *Enicmus minutus* L. (*»Lathridius minutus»*) efter Perris i Ganglbauer, Die Käfer von Mitteleuropa Dritter Band II. Teil s. 769.

42. Bohemiellina paradoxa Mach. återfunnen i Sverige.

I Op. Ent. för 1947 har jag på sid. 87—89 (Coleopterologiska bidrag, 39—40, 40. En märklig nyhet för vår staphylinidfauna) meddelat om ett fynd i Sverige av den egendomliga staphyliniden *Bohemiellina paradoxa* Mach., nämligen vid Lundsberg i Värmland, där lektor Einar Wirén 4/9 1945 fann ett ex. av den i en komposthög, utan att sedan kunna återfinna den. För att i korthet referera innehållet i meddelandet, så förhöll det sig så, att då staphyliniden var W. obekant, så sände han ex. till mig för bestämning. Även för mig var det något fullkomligt okänt, och efter studier i staphylinidlitteraturen blev jag klar över att det här var fråga om en för vetenskapen sannolikt ny art, som måste tillhöra ett för vetenskapen likaledes nytt släkte. Jag beskrev också kortvingen, vilken habituellt erinrade om en *Falagria* eller närstående släkten men avvek från dem till subtribus *Falagriae* hörande genom tarsbildningen, såsom nov. gen. nov. sp. Sedan beskrivningen insänts till en entomologisk tidskrift, fick jag på tillfälliga, underliga vägar besked om, dels att den av mig beskrivna staphyliniden sannolikt var samma art som några år tidigare under liknande omständigheter som vid Lundsberg anträffats i Helsingfors och vidare något senare att den sannolikt också vore identisk med den samma år, 1901, alltså under kriget, av Machulka beskrivna *Bohemiellina paradoxa* »nov. gen. nov. sp. (pr. *Falagria*)». Just detta »pr. *Falagria*» kom mig att förmoda, att det var fråga om den i Värmland funna staphyliniden. Ty ehuru tarslederna som nämnts avveko och följde formeln 4-4-4 och den sålunda inte ens kunde, om nu Ganglbauers indelningsgrund för subfam. *Aleocharinae* med utgångspunkt från tarsledernas antal strikt skulle tillämpas, föras till tribus *Myrmedoniini*, dit subtr. *Falagriae* hör, med tarsformel 4-5-5, så hade staphyliniden från Lundsberg som nämnt *Falagria*-habitus. Och sedan ex. av den i Helsingfors funna staphyliniden sänts mig från en av ertapparne av djuret i Finland, arkitekt Stenius, befanns den mycket riktigt vara identisk med den i Sverige funna.

Och sedan jag slutligen genom docent Ander från museet i Lund fått mig tillsänd den tjeckoslovakiska tidskriften, vilken under kriget icke utsänts, med beskrivning av *Bohemiellina paradoxa* Mach., så visade sig att den stämde helt med den i Finland och Sverige funna staphyliniden. Machulka hade sålunda trots avvikelsen beträffande tarsbyggnaden inte tvekat att föra den till subtr. *Falagriae*. Även i Böhmen hade den anträffats under multnande växtavfall och där i sällskap med två andra staphylinider, vilka ävenledes av Machulka beskrevos såsom nya för vetenskapen, så till släkte som art, nämligen *Pragensiella magnifica* Mach., vilken för övrigt av A. Strand i Norsk Ent. Tidsskr. 1945 anmäldes såsom funnen också i Norge, och *Neorhagocneme bohemica* Mach.

Sedan synes *Bohemiellina paradoxa* icke ha återfunnits, tills jag i somras vid Latorp i västra Närke vid eftermiddagshåvning 19 aug. 1951 på en ängsbacke fick ett ex. av densamma i slaghåven. Komposthögar funnos i närheten, och de undersöktes sedermera med tanke på *Bohemiellina* men med negativt resultat. Den har överallt endast anträffats i få ex. eller i blott ett ex.

Varifrån denna, liksom de andra två för vetenskapen förut okända, lika mystiska staphyliniderna, vilka dyka upp på en gång och delvis samtidigt på vitt skilda platser i Europa, härstammar, är okänt, men i samtliga fallen rör det sig om synantropa arter, och sådana ha ju en utomordentlig förmåga att snabbt sprida sig över kontinenter rentav — man tänke endast på den ursprungligen japanska *Philonthus rectangulus'* erövring under några decennier av Europa till långt upp i Lappland.